

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Літературна герменевтика та рецептивна теорія у сучасному науковому контексті

Всеукраїнська наукова конференція
(16-17 листопада 2006 року)

Анотації поданих доповідей

ЧЕРНІВЦІ

2006

Астрахан Наталія Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри зарубіжної літератури Житомирського державного університету ім. І.Франка.

***Авторські інтерпретаційні моделі та їх програми в казці
А. де Сент-Екзюпері “Маленький принц”***

У доповіді пропонується варіант інтерпретації філософської казки А. де Сент-Екзюпері, побудований на виявленні в художньому тексті та класифікації авторських інтерпретаційних моделей твору. Програми авторських інтерпретаційних моделей в казці “Маленький принц” можуть бути охарактеризовані як референтна та інтелектуально-філософська, що свідчить про прагнення автора відобразити у творі глибинну сутність буття. Авторські ж інтерпретаційні моделі, включені безпосередньо в художній текст, умовно охарактеризовані як іконічно-візуальна, вербально-афористична та лірично-емоційна. Опис та співвіднесення цих моделей свідчить про художнє надзавдання Сент-Екзюпері, блискуче реалізоване у казці “Маленький принц”: силою художнього слова створити умови, які забезпечили б читачу можливість здійснити перехід від поверхневого до сутнісного погляду на життя, не тільки побачити і почути правду, а й пережити її як істину.

Бабій Людмила Богданівна, асистент кафедри практики англійської мови Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.Гнатюка.

Критика реакції читача серед провідних літературознавчих шкіл XX століття (на прикладі праць Стенлі Фіша)

У доповіді висвітлюються основні положення американського теоретика-літературознавця, представника критики реакції читача Стенлі Фіша, викладені у монографії „Чи є текст у цьому класі?”, 1980. Критика читачської реакції, яку розглядають як американський різновид рецептивно-естетичних теорій, змістила увагу дослідників від тексту до читача, від продукту до процесу, відкриваючи нові галузі дослідження. Те, що називається *літературою* є таким не через певні принципи правди чи мистецтва, що існують в поза тимчасовому стані, такого статусу їй надає культура, через свої інтереси, бо вона якимось чином відображає її цінності та переконання. Таким чином, література впізнається не за формальними ознаками тексту чи за чимось окремим бажанням, а це є колективним рішенням, яке діятиме доти, доки його підтримуватиме спільнота читачів.

Бандровська Ольга, доцент Львівського національного університету ім. І. Франка.

Літературознавчі методології: ідея перевідкриття часу у контексті діалогу природознавчого і гуманітарного знання

Доповідь присвячена проблемам темпоральності та її інтерпретації сучасним науковим знанням. Аналізується ідея перевідкриття часу І. Пригожина, запропонована в межах синергетичного проекту нелінійних динамік, яка констатує відмову від лінійного усвідомлення часу, його незворотності та процесуальності. Показано, що способи бачення феномену часу в синергетиці і у філософії постмодернізму збігаються у фундаментальних положеннях. Це дає змогу висувати тезу про єдність зусиль представників цих наукових галузей і про конгруентність їхніх дослідницьких програм. Окреслене проблемне поле дозволяє виявити значний методологічний потенціал для літературознавства. Насамперед це стосується якісно нового підходу до реконструкції загальної картини сучасної науки про літературу, виявленню і поясненню достатньо високої автономності різних сучасних теорій, а також віднаходженню чинників, що їх об'єднують. Практичне методологічне значення ідеї пересвідкриття часу можна виявити на різних рівнях літературознавчого аналізу – від аналізу окремого літературного тексту, або творчості окремого письменника, до опису специфіки феномену художньої літератури. Такі терміни, як інтертекстуальність Ю. Крістової, складка Ж. Дельоза, слід Ж. Дерріди, що застосовуються в сучасних дослідженнях є реалізаціями цієї ідеї.

Безчотнікова Світлана Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент, докторант Інституту філології Київського національного університету, завідувач кафедри журналістики Маріупольського державного гуманітарного університету.

Реценція фольклорних традицій в жанрі літературної утопії

У доповіді розглядається проблема формування утопічного жанрового канону, що відбувається в умовах становлення художньої літератури як самоцінного феномену за доби Відродження. Цей процес проходить під впливом не тільки античних, а й фольклорних традицій. В утопії на рівні жанрової взаємодії вони розкриваються в наслідуванні мениппеї, пов'язаної з римською сатурою, грецькою діатрибою, сократичним діалогом та казкою, що розвивалися в її орбіті. В такому разі антиутопію можна тлумачити як утопію, в якій через пам'ять жанру відроджується та реактуалізується фольклорне начало.

Бернюков Анатолій Миколайович, старший консультант колегії суддів судової палати в кримінальних справах, помічник голови Ради суддів Хмельницької області, здобувач Львівського державного університету внутрішніх справ.

Герменевтика як універсальний метод гуманітарних наук

Доповідь дозволяє зробити певне уявлення про основи методології сучасної герменевтики. В основі даного вчення лежить категорія „інтерпретація”, центральне місце в якій посідає „розуміння”, яке здійснюється в межах герменевтичного кола. Об’єктом дослідження виступають текст, як об’єктивація людської діяльності та сам інтерпретаційний процес. Методом є герменевтична діяльність, в ході якої за допомогою особистого світу уявлення суб’єкта добувається нове знання (на рівні тексту – це ідея, на рівні культури – цінність, на рівні людини – воля до життя). Інтерпретаційний результат, на пошуки якого направлене зусилля суб’єкта – визначається герменевтичною силою дослідника, що, фактично також об’єктивує свою духовність у акті. Як наслідок, питання про „зміст” – завжди відкрите, його доводиться кожний раз вирішувати заново, відповідно до конкретної ситуації, яку вирішує людина. За таких умов, значення – це сфера втілення суті об’єкта на певному рівні: поняття, тексту, культури, людини, історії, права тощо.

Бумбур Юлія Миколаївна, аспірант кафедри теорії літератури Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов.

Формы авторской рефлексии в прозе Джона Фаулза

В доповіді дається літературоведческое определение понятия „авторская рефлексия”, рассматриваются формы и функции авторской рефлексии в литературе. Стаття затрагує такі компоненти рефлексії автора, як рефлексія героя і рефлексія читателя. Форми і функції авторської рефлексії аналізуються на прикладі прози Джона Фаулза.

Бялик Василь Дмитрович, кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії і практики перекладу Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича.

Лінгвокультурний концепт: герменевтика та переклад

У доповіді розглядаються теоретичні проблеми концептологічного аналізу художнього твору. Реалізація особливостей лінгвокультурних концептів чітко виявляється в умовах білінгвізму та процесі перекладу. Концепт є інструментом, що дозволяє розглянути в єдності художній світ твору і національний світ. Соціолінгвістичні особливості та етико-культурні чинники є основними складовими лінгвокультурного концепту, які необхідно враховувати в процесі міжмовної комунікації та перекладу художнього твору.

Варецька Софія Олександрівна, аспірантка кафедри світової літератури Львівського національного університету ім. І. Франка.

Рецепція епохи бароко в сучасній німецькій літературі

Представники XX століття підхоплюють тенденції, які визначилися в суспільному житті та культурі XVII ст., але розвивають їх на новому, складнішому та вищому за своїм розвитком рівні соціальних відносин. Хоча людську історію можна трактувати по-різному, наприклад, як замкнене коло, синусоїдне коливання чи як циклічну спіраль, або ж сприймати її не як лінійний процес, а як фрагментований, однак, ствердним є те, що в основі цього процесу знаходиться повторення певних встановлених зразків, парадигм. Літературознавець Д. Затонський стверджує, що “модерністські” і “постмодерністські” періоди поперемінно змінювали один одного, а тому якщо слідувати логіці дослідника, то стає очевидним той факт, що між епохами бароко і постмодернізмом можна проводити певні аналогії, паралелі, співвідношення. Ці обидва періоди виникли в кризову добу й мають подібні історичні передумови, соціокультурні аспекти, а також певні стилеві характеристики.

Василик Любов Євгенівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури та журналістики Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича.

***Рецепція концепту в публіцистичному тексті:
методологічний аспект***

У доповіді запропоновано підхід до аналізу публіцистичного дискурсу ЗМІ за допомогою концепту. Беруться до уваги пізнавальні і художні концепти, їх номінативне та метафоричне значення, концепт як власна назва – своєрідний код, що породжує спектр асоціацій. Привертається увага до етимології, історичного змісту та простору сучасних асоціацій концепту. Концепт досліджували М.Яцимирська, О.Ясіновська, Я.Прихода, простежуючи його у мові ЗМІ. У працях філософів та культурологів він вивчався як знак духовної культури. Відповідно вкладався неоднаковий зміст у сам термін, адже йшлося про дослідження в межах конкретного наукового пізнання. Опираючись на теорію концепту, з'ясовуємо перспективи її застосування у журналістиці, пропонуємо бачення концепту як категорії, оперуючи якою публіцист в системі ЗМІ виражає думку, увиразнює її через загальнокультурний код і тим впливає на суспільну свідомість, формуючи читацьку рецепцію. Зосереджуємо увагу на таких фундаментальних уявленнях, як *свобода, особистість, душа, Бог, Україна, пам'ять*, класифікуючи їх як концепти, за якими стоять цілі сфери і комплекси поглядів та які складають концептуально-

визначальну модель особистості і суспільства. Сподіваємось, що такий підхід дозволить по новому інтерпретувати публіцистику, якісно осмислити досвід ЗМІ.

Віват Ганна Іванівна, кандидат філологічних наук, викладач Одеської національної академії харчових технологій.

***Паратекстуальність як авторська інтерпретація
(на матеріалі творчості Василя Стуса)***

Метою доповіді є спроба дослідити роль и значення заголовків в художній літературі та досліджуються різні шляхи взаємодії заголовку и тексту. На основі методології, запропонованої М. Ігнатенком проводиться класифікація паратекстової практики Василя Стуса. В. Стус не любив давати заголовки своїм творам, але в збірках, постичних циклах, і окремих творах, котрі означені номінаціями, існують глибокі паратекстуальні зв'язки, що підпорядковані загальній ідеї твору (чи ряду творів) і є важливими для художньої реалізації основної її концепції. Подеколи вони вказують на глибоку закоріненість Стусового твору у твори-попередники, з авторами котрих митець веде полілог. А інколи перший рядок твору, виступаючи в ролі номінації, відзначається тісними паратекстуальними зв'язками з усім твором.

Возна Марія Петрівна, аспірантка кафедри історії літератури та журналістики Інституту журналістики Київського Національного університету ім. Т.Шевченка.

Про тих, що не гаснуть (видатні письменники України XX століття за „Щоденниками” та літературно-критичними статтями О.Гончара)

Літературно-критична, публіцистична творчість Олеся Гончара – невід’ємна частина його художнього світу. Статті, виступи, рецензії видатного майстра слова сприймаються не як „прикладна галузь” його великого літературного господарства. Масштабність мислення, широта кругозору і виняткова точність ідейно-художніх критеріїв автора – усе це ставить твори на високий художній рівень. У доповіді досліджуються його щоденники, які охоплюють великий за часом період його життя і творчості з 1943 року по 1995 рік. В них відзеркалюються погляди одного з найбільших публіцистів, літературознавців, громадських діячів, сучасних українських прозаїків на цілий ряд жагучих питань суспільно-політичного, мистецького та культурного життя, які актуальними і на сьогодні.

Грицак Наталія Русланівна, кандидат філологічних наук, асистент кафедри російської мови та літератури Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.Гнатюка

***Рецепція творчості Марини Цветаєвої в Україні
(на зламі к.ХХ – п.ХХІ ст.)***

У доповіді увага акцентується на різних формах рецепції (переклади, наукові праці, театральні вистави, поява літературно-художнього образу М. Цветаєвої), що дозволяє простежити процес сприйняття творчого доробку російського поета в Україні на зламі к. ХХ–п.ХХІ століть. Таким чином, на сучасному етапі в Україні маємо зразок рецепції, що представлена сценічними творами за мотивами віршів та біографії М. Цветаєвої. Вважасмо, що автори цих творів окреслили перспективу сприйняття постаті і творчої спадщини М. Цветаєвої для сучасного українського реципієнта. Безперечно, що горизонт читацьких сподівань, призма, крізь яку тепер аналізується і сприймається творчість російського поета, набуває децю нової форми.

Дзик Роман Анатолійович, лаборант кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича.

“Герменевтичний потенціал” жанрової парадигми

У доповіді розглядається проблема “жанрової парадигми”, сукупності жанрових номінувань визначеного тексту. Зазначене поняття виникає переважно внаслідок герменевтичної діяльності дослідників. Яскравим прикладом є існування жанрової парадигми стосовно роману “Підліток” Ф.М. Достоевського. Абсолютно новий ракурс сприйняття надає визначення його романом-сповіддю. Зокрема це підкріплюється наявністю у творі образу читача, який виступає у ролі конфідента. Його присутність протягом усього тексту дає повне право вважати сповідь не просто прийомом своєрідного обрамлення, а основною жанровою ознакою роману “Підліток”. Положення про відкритість і незавершеність інтерпретації веде до логічного розширення жанрової парадигми у тому сенсі семантичного поля цього терміну, що визначається його динамікою, а не статикою. Ситуація зовсім не виглядає безнадійною, якщо триматися в руслі герменевтичного, а не свавільного тлумачення тексту.

Дробіт Ірина, аспірант кафедри світової літератури Львівського національного університету ім. І.Франка.

Іронія історії у романі М. Бредбері “До Ермітаж”

Метою доповіді є аналіз авторської концепції іронії історії сучасного англійського письменника Малкольма Бредбері, яка

перебуває у тісному зв'язку з постмодерністською рецепцією історії, історичної реальності та самоідентифікації особистості, розробленою такими літературознавцями та культурологами як Ф. Фукуяма, Ж. – Ф. Ліотар, П. Рікер. Концепція іронії історії розглядається у багатьох аспектах, оскільки саме поняття „історія” набуває в романі декількох автономних значень. Іронія історії у тексті роману „До Ермітажу” відчитується нами не лише стосовно безпосередніх історичних подій XVIII та XX століть, а й щодо рецепції історичної реальності з точки зору постмодерністської культурології та історіографії.

Ємчук Тетяна Богданівна, аспірант кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка

Рецепція християнських ідей

у художніх творах Р.Іваничука та Г.Гріна

У доповіді на основі теоретико-методологічної бази актуальної сьогодні проблеми художнього переосмислення євангельських структур простежується особливості рецепції християнських ідей у творах „Орда”, „Євангеліє від Томи”, „Смерть Юди” Р. Іваничука та „Сила і слава” і „Суть справи” Г. Гріна. Аналізуються основні способи та моделі рецепції. Проаналізовані рецептивні моделі у творах Р. Іваничука та Г. Гріна дають підстави стверджувати, що ідеї християнської релігії мали значний вплив на їхню художню творчість. А компаративний аналіз романів дає можливість виявити типологічні сходження у сприйнятті та трактуванні обома письменниками основних постулатів християнства.

Іванів Ольга Афанасіївна, викладач англійської мови Львівського національного університету ім. І.Франка.

Наративна поліфонія в романі Тоні Моррісон „Любов”

У доповіді розглядаються особливості побудови наративу в романі Тоні Моррісон „Любов”. Робиться спроба визначення творчого задуму та способів його реалізації у романі письменниці. Наш опис дає можливість семантичної і прагматичної інтерпретації оповідальної ситуації. Це буде сприяти рішенню спірних питань у герменевтиці творів Тоні Моррісон. Наша мета – висвітлити функції конститутивного принципу моррісонівського наративу – неоднорідності оповіді – в системному співвідношенні з іншими його принципами в історико-літературному контексті.

Ісаснко Світлана Вікторівна, асистент кафедри філологічних дисциплін Буковинського університету.

Архаїчний драматургічний компонент у романній стратегії твору Дж.Фаулза “Волхв”

У доповіді аналізуються особливості структурної побудови роману Дж.Фаулза “Волхв,” що дозволяє провести паралель з певними традиціями давньогрецької драматургії. Своєрідним архаїчним компонентом є введення в загальну сюжетну тканину театральних сцен, безпосередньо не пов’язаних з подіями у житті головного героя. Такі покази-видіння характерні для паліати, античної комедії інтриги. У романі Фаулза ці інсценізації виконують функцію, подібну до тієї, яку мають у паліаті. Вони перевищують суто видовищний аспект, узагальнюючи, перетворюючи зоровий обман на сюжетний, тобто такий, що створює інтригу. Навмисно зрежисовані живі картини необхідні для тлумачення та інакомовлення теми загальної нарації. Таким чином візіонарний образ отримує понятійну функцію алегорії та символу.

Козимирська Тетяна Ігорівна, кандидат філологічних наук, доцент, зав. кафедри сучасних мов Національного університету кораблебудування імені адм. Макарова.

Інтерпретації класичних художніх зразків у поетичній драматургії Тоні Харрісона

У доповіді аналізуються поетичні п’єси відомого британського драматурга Тоні Харрісона, які є інтерпретаціями класичних творів Арістофана, Есхіла, Софокла та Расіна, у контексті його деконструктивного театру доби постмодернізму. Метод інтерпретації культурних зразків через використання інтертекстуальності, гри на різних рівнях мови, введення категорії “іншості” розглядається у зв’язку із соціальними поглядами драматурга щодо розвитку сучасного споживчого суспільства та ролі культури у ньому.

Козій Ольга Борисівна, аспірант кафедри української літератури та журналістики Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Психологічні особливості зображення драми таланту в оповіданні І.Чендея “Цимбаланя”

Дослідження присвячене аналізу одного з найталановитіших оповідань І.Чендея “Цимбаланя” з елементами психоаналізу З.Фрейда. Література модерну, на відміну від класичного реалізму, що зосереджувався на фактах та їх соціальній зумовленості, звернулася до внутрішнього світу людини, до психології творчості. Різним шляхами йшла література до зображення творчої

особистості. Однією з нових проблем, що з'явилися в літературі модернізму, є зображення психології митця, людини, що творить новий міні-світ. Гуманістична спрямованість „Цимбалані” полягає у душевному болю письменника через нереалізований великий талант головної героїні. У творчому доробку Івана Чендея авторський ідеал знаходиться на перетині багатого внутрішнього світу персонажа, здатність його до творення краси та внутрішньої цілісності.

Корнієнко Оксана Олександрівна, кандидат філологічних наук, доцент, докторант кафедри історії російської літератури Інституту філології Київського національного університету ім.Т.Шевченка.

Мифический модус социалистически ориентированной литературы 30-х годов XX века

Доклад посвящен выявлению мифологического кода социалистически ориентированной русской литературы 30-х гг. XX в., анализу доминантно-репрезентативных мифопоэтических моделей и их модификаций, исследованию стратегий мифологизирования в динамике литературного процесса. Изучение мифокомплексов 30-х годов, отраженных в произведениях соцреалистической направленности и сказавшихся в творчестве эстетически разнонаправленных авторов, позволил: выделить генерирующие стратегии переосмысления, модификации традиционных эсхатологических и космогонических схем в креации мифов советской эпохи; очертить базовые мифологические парадигмы 30-х годов (миф и мифологему преобразования, актуализирующих акт творения, миф о креации Нового мира и мифологему строительства, мифы о человеке (творце, демиурге, герое, победителе пространства и времени), миф о советском народе и Родине и т.д.) и проследить их трансформационную динамику; вычленив доминирующую космоцентрическую стратегию мифологизирования, нацеленную на гармонизацию бытия и человеческого существования, создание Советского Космоса; обозначить художественную стратегию, продуцирующую создание условного мира, пропагандирующего социальный идеал и в своей функциональной роли нацеленной на воспитание масс, утверждение формы коллективно-мифологического сознания.

Краснящих Андрей Петрович, кандидат филологических наук, доцент кафедры истории зарубежной литературы и классической филологии Харьковского национального университета им. В.Н. Каразина.

К проблеме типологии постмодернистского сюжета

Образ человека-потребителя, попавшего под преследование со стороны каких-то тайных сил, и тема фантомного мирового заговора становятся центральным типом героя и центральной темой постмодернистской литературы. Развёрнутая в постмодернистском сюжете схема инициации — проведения человека через испытания, чтобы он осознал, приблизился к пониманию или хотя бы ощутил бессмысленность любых поисков смысла в человеческой жизни и истории человечества вообще, — в целом отвечает постмодернистскому „видению мира как хаоса, лишённого причинно-следственных связей и ценностных ориентиров”.

Кумпан Світлана Михайлівна, здобувач кафедри історії зарубіжної літератури і класичної філології Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, доцент кафедри іноземних мов Академії внутрішніх військ МВС України.

Поэтика Комического в рассказах Ивлина Во

В докладе анализируется поэтика комического произведений малой формы выдающегося английского писателя Ивлина Во (1903 – 1966). В своих рассказах Ивлин Во использует как традиционные способы создания эффекта комического, так и разнообразные новые формы, которые с уходом викторианской эпохи появились в культурной парадигме британского общества. Он умело обращается с пространством и временем, переплетает настоящее и прошлое, реальное и вымышленное; использует различные приёмы, свойственные кинематографу, превращая свои новеллы-рассказы в мини-фильмы; широко использует прагматический потенциал английского языка; прибегает к неожиданным зачинам или концовкам частей-эпизодов. Сегодняшний интерес читателей различных стран доказывает, что И.Во сумел сделать правильный выбор, стать пророком и научиться доставлять удовольствие своим творчеством другим людям.

Лановик Зоряна Богданівна, кандидат філологічних наук, докторант кафедри теорії літератури і порівняльного літературознавства Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.Гнатюка.

Генеza біблійної герменевтики як основа сучасної гуманітаристики

У доповіді окреслюється місце біблійної герменевтики у сфері гуманітарної науки, показується її роль для розвитку сучасних філософських і філологічних студій. Автор аналізує основні етапи становлення єдиної інтегральної методології „наук про дух”, вказує їх концептуальні домінанти. Водночас підкреслює важливість і необхідність залучення світового наукового досвіду з дослідження окресленого кола проблем для подальшого розвитку української літературної науки.

Лановик Мар'яна Богданівна, кандидат філологічних наук, докторант кафедри теорії літератури і порівняльного літературознавства Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.Гнатюка.

Ігрові стратегії у літературознавчих студіях: до проблеми повітніх інтерпретативних моделей

У доповіді порушується проблема нового підходу до літературної інтерпретації художніх текстів із точки зору теорії ігор. Автор окреслює проблему у її розвитку, починаючи з епохи Романтизму – крізь ідею мовних ігор початку ХХ століття – аж до сучасних тенденцій у літературній теорії ігор. Пропонується аналіз різних ігрових практик (дитяча гра, музична гра, театральна гра, інтелектуальна гра, карнавальна гра, ритуальна гра, азартна гра та ін.) та загальне розмежування між різними типами гри (play, game, gamble) у їх проєкції на інтерпретативні та перекладацькі практики.

Лешко Уляна Орестівна, аспірант Інституту журналістики Київського національного університету ім. Т.Шевченка.

Християнські мотиви в оповіданнях на сторінках дитячих журналів кінця ХІХ – поч. ХХІ ст.

У доповіді досліджується значення християнських мотивів у дитячих оповіданнях на сторінках журналів. Вивчається значення виховання у дітей християнських чеснот, а також творчість українських авторів у цьому контексті. Аналіз християнських мотивів у дитячих оповіданнях на сторінках журнальної періодики виразно засвідчує ширю й органічну прихильність українських письменників до Віри. Християнський контекст оповідань, в якому аналізуються буденні життєві випадки і ситуації, збагачує оповідь і вносить в сюжет глибинний, загальнолюдський смисл. Жанр

оповідання дає найбільш сприятливі можливості наблизити Євангельське вчення до практики земного життя методами й засобами, що забезпечують адекватність дитячої рецепції.

Лозинський Василь Михайлович, аспірант кафедри світової літератури факультету іноземних мов Львівського національного університету ім. І.Франка.

***Концептуалізація vs. Методологізація в проєкті
деконструкції***

Деконструкція як проєкт новітньої літературної теорії розглядається через протиставлення двох тенденцій сучасних теорій літературознавства: концептуалізації та методологізації. Як протиставлення вони все ж перебувають у причинно-наслідковому, діалоговому зв'язку, що відбувається у межах системи літературної теорії як епістемологічний злам із втратою субстанційності та ідентичності з одного боку, з іншого – легітимності відносно інших культурних інституцій. У висвітленні даної констеляції основна увага спрямовується на вступні зауваги до в тій чи іншій мірі „синтезуючих” німецькомовних проєктів концепту літературознавства та літературної теорії та спроб Манфреда Франка налагодити діалог у фундаментальному непорозумінні герменевтики та неоструктуралізму.

Лупак Наталія Миколаївна, аспірант кафедри теорії літератури і порівняльного літературознавства, асистент кафедри педагогічної майстерності та освітніх технологій Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка.

***Музичність літератури кінця XIX – XX століття
(у творчості “молодомузівців”)***

У доповіді розглядаються особливості процесу культурного синтезу, що інтенсивно проявлявся в українській літературі кінця XIX – поч. XX ст. На матеріалі творів митців „Молодої Музи” вказуються форми вияву синтезу мистецтв, говорить, зокрема, про взаємодію літератури і музики. Симфонізм творів, що полягає у гармонії кольористичних і звукових образів, „картинний” принцип передачі простору, що проявляється у певних пропорціях між персонажем і тлом, поліфонія форми, яка позначається на внутрішній організації твору, спорідненість характеру виконання літературного твору з жанрами суміжних мистецтв свідчать про глибоке включення літератури у міжмистецький синтез, що так активно функціонував на межі століть.

Матійчак Альона Анатоліївна, аспірант кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича.

***Айріс Мердок у дискусіях на порозі постмодернізму
(письменницька критика як форма реценції)***

У доповіді висвітлюється роль письменницької критики в сучасному літературному процесі. Значна увага приділяється феномену „міждисциплінарної конвергенції”. На матеріалі творчості англійської письменниці А.Мердок продемонстровано формування рецептивного потенціалу сучасних художніх творів, завдяки взаємодоповненню дискурсів різних типів: художнього, філософського, культурологічного, критики та теорії літератури тощо. Простежується переосмислення письменницею постструктуралістських та деконструктивістських теорій як концептуальної основи літературного постмодернізму, з метою виявлення специфічних ознак художнього тексту самої письменниці.

Матійчук Оксана Михайлівна, аспірант кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури Чернівецького національного університету імені Ю.Федьковича.

Вплив хасидизму і Кабали на поезію Рози Ауслендер

У доповіді аналізуються на основі окремих поезій Рози Ауслендер впливи філософських, релігійних і містичних вчень і уявлень на її творчість. Увага зосереджується на окремих віршах із філософсько-релігійного циклу. Доповідь є спробою наблизити цю, таку, на перший погляд, далеку від нас, філософську систему хасидизму до українського читача, через аналіз поезії Рози Ауслендер. Поезії Рози Ауслендер, вкорінені в релігії, філософії, містици єврейського народу і її батьківщини, утворюють один із найцікавіших циклів її поетичної творчості. Водночас розуміння й інтерпретація творів цього циклу вимагає чимало додаткових знань. Частина поезій поетеси взагалі неможливо дешифрувати, не володіючи тими знаннями, які мала авторка і які вона «закодувала», трансформувавши в поетичні образи, висловлювання, метафори. Тому передумовою роботи над творчістю Рози Ауслендер є хоча б побіжне ознайомлення з хасидизмом, основами кабалістичного вчення, філософських ідей Баруха Спінози та Костянтина Бруннера.

Маценка Світлана, кандидат філологічних наук, доцент Львівського національного університету імені І.Франка.

***Життя тексту у “Великому часі” як актуалізація його
смыслу. “Феномен Моцарта” у сучасній німецькій літературі та
літературно-критичній думці***

Великий інтерес до “феномену Моцарта” та прагнення осмислити таємницю творчого генія і позачасовість духу його музики у сучасній

німецькій літературі й літературно-критичній думці можна пояснити лише, беручи до уваги його специфіку та умови співіснування впродовж тривалого часу “тексту Моцарта” зі словом у формі дискурсу. Звернення саме літератури як мистецтва слова до цього через музику “явленого слова”, яке в часі набуло рис сакральності, майже іконності, обіцяє синтез на вищому рівні розуміння.

Мочернюк Наталія Дмитрівна, кандидат філологічних наук, Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника.

Еліас Канетті “Засліплення”: надтекст як основа інтерпретації

Доповідь має на меті довести думку про актуальність терміну „надтекст” для рецептивної теорії. Належачи до позатекстової сфери художнього твору, надтекст формує сам реципієнт за посередністю „системи сигналів” (Н.Лейдерман), свідомо чи спонтанно закладених автором у тексті. Запропонована інтерпретація роману „Засліплення” (1935) австрійського письменника Е.Канетті ґрунтується власне на врахуванні надтекстового чинника. Роман „Засліплення” розглядається як передбачення сучасного стану розвитку західного суспільства, у якому виразно позначилися риси занепаду духовних цінностей. Таке прочитання роману доводить актуальність твору для сучасної людини.

Нікоряк Наталія Валеріанівна, асистент кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури Чернівецького національного університету імені Ю.Федьковича.

Парадокс сучасного наукового дискурсу:

оманливі спокуси класичних літературознавчих методик

Феномен літератури як явища історичного завжди з необхідністю пояснюється через контекст, що у свою чергу також детермінується цілісною історією культури відповідної доби. У цьому полягає складність усіх наукових програм: перед кожним дослідником першочергово постає питання про усвідомлення власної позиції в аспекті щойно проголошеного, а також про пошук актуальних та зручних дослідницьких засад, відповідних часу. Наша доба лише поза своїм часом визнання першості літератури і вже навіть кіномистецтва. Парадокс ситуації полягає в тому, що вивірені класичні технології не спрацьовують у межах нового досвіду. У доповіді це розгортається на дослідженні проблеми *авторства*: літературознавча парадигма “автор” означає індивідуальне авторське “я”, вона не може бути оператором у дослідженні мистецтва кінотексту, де “я” заміщено на “ми”, тобто персональне світобачення змінюється на колективне. Вже цей аспект доводить, що зараз існує необхідність уважно переглянути зміст кожної на сьогодні прийнятої наукової термінологічної парадигми.

Ножак Остап Зіновійович, асистент кафедри української літератури та журналістики Чернівцького національного університету імені Ю.Федьковича.

Рецептивна інтерпретація творчості Софії Майданської на сторінках українських та зарубіжних ЗМІ

Творчість сучасної української письменниці Софії Майданської постає на сторінках вітчизняних та зарубіжних видань (зокрема української діаспори в Канаді) починаючи з кінця 70-х років минулого століття. Саме тоді (1977) вийшла перша збірка поетеси. Більшість поетичних збірок С. Майданської (усього сім книг) знаходила відгук у друкованих ЗМІ. Крім того, інтерпретувалися романи письменниці та лібрето ораторії “Святий Дніпро”. Існують і художньо-публіцистичні дослідження творчості С. Майданської, спроби окреслити літературний портрет, осмислити творчий шлях. Переважні інтерпретатори творчості С. Майданської – творчі особистості (письменники, митці), тому їхній аналіз спрямований передусім на емоційне сприйняття читачем інтерпретованого. Окремо можемо виділити статті вчених (філологів), написані на межі публіцистичного й наукового стилю.

Олійник Ірина Дем’янівна, аспірант кафедри теорії літератури і порівняльного літературознавства Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка.

“Теорія читачького відгуку” як спроба критичного прочитання перекладів (на прикладі творів для дітей Р. Кіплінга)

У доповіді розглядається концепція „теорії читачького відгуку” як засобу оцінювання перекладу, що за основу приймає відзив реципієнта, його реакцію на прочитаний твір. Критика перекладу, як галузь мовно-літературознавчої науки передбачає відповідь на загальне і досить об’ємне запитання: вдалим чи невдалим є той чи інший переклад. Відповісти на нього можна лише після скрупульозного, детального аналізу із залученням різнобічних підходів, кожен з яких виконує певну функцію, не врахування якої призводить до асиметрії оцінювання. Вартість перекладу визначається через його сприйняття читачем. До уваги беруться особливості дитячої рецепції при сприйманні казок англійського письменника Р. Кіплінга.

Павліщева Яна Олександрівна, аспірантка кафедри історії зарубіжної літератури і класичної філології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Міфоеlementи романів Г. Міллера “Тропік рака”, “Чорна весна” і “Тропік козерога”

Міфологізованість романів “Тропіка Рака”, “Чорна весна” і “Тропік Козерога” проявляється у мономіфії створення/руйнування.

Мономіф створення/руйнування генерує у романній трилогії цілу низку символів, образів і лейтмотивів. Усі означені символи є еманациями амбівалентного архетипу матері, утіленням якого у “Тропіку Рака”, “Чорній весні” й “Тропіку Козерога” є образ жінки. У контексті з образом жінки в художньому світі Г. Міллера є образ митця, для якого вона постає одночасно і перепоною реалізації свого “я”, й допомагає переосмислити себе. Міфологема ріки у “Тропіках” і “Чорній весні” й уособлює саму сутність буття й розвитку світу, людини, символізує загальну поточність, плинність і перманентні метаморфози у нескінченному циклі життя і смерті.

Пастушок Галина Олексіївна, аспірантка кафедри світової літератури Львівського національного університету ім. І.Франка.

Блазень як інтерпретатор: Шекспір і сучасність

Доповідь є спробою а) провести паралель між функцією інтерпретатора, яку виконував блазень у часи Шекспіра і її модифікацією у сучасній драматургії, а також у сучасних постановках Шекспіра; б) показати, які можливості відкриває блазень – у випадку використання його потенціалу – для поглиблення контакту між генієм Шекспіра і сучасним глядачем. Блазень, пройшовши в англійській літературі своєрідну еволюцію від фізичного символу і носія людського пороку в середньовічній сакральній драмі, у часи елизаветинського театру продовжує відігравати не менш важливу, але тепер вже оновлену роль. Шекспірівський блазень, залишаючись носієм універсальної людської немочі і глупоти, у той же час мусить бути усім для усіх, мусить показати прояв людських вад у конкретний спосіб. Адже тільки в публічному театрі часів Елизавети I ми маємо вперше таку строкату публіку: селяни і ремісники з джентельменами і повіями, портери і юристи поруч із солдатами і багатими купцями. Виходячи з відомої „фізичної” традиції, він стає носієм усіх клаптиків конвенційності свого часу, граючи роль і тематичного референта, і шекспірівської прози, і фізичного гумору водночас. У часи елизаветинського театру відбуваються такі зміни в культурі і світогляді англійця, які вимагають появи блазнів-особистостей, таких як Тарлтон чи гробарі з „Гамлета”. Епітомізуюча урізноманітненість мометну „тут і тепер” стає важливим елементом елизаветинського метадрами.

Поліщук Надія Юріївна, кандидат філологічних наук, асистент кафедри світової літератури факультету іноземних мов Львівського національного університету ім. І.Франка.

Герменевтичне коло жіночого тексту: феномен сестер Бронте

У доповіді здійснюється спроба через текстуальний аналіз конкретних літературних творів Ш.Бронте, Е.Бронте та А.Бронте відтворити цілісний, хоч і фрагментарний – з огляду розвитку літератури

XIX ст., –текст жіночого дискурсу. Відтак розглядається низка проблем: кореляція питань “жінка-авторка” // “жінка-персонаж” крізь призму сепаратності окремо взятих творів та континуальності умовно єдиного жіночого тексту, твореного представниками однієї родини; особистісна візія / загальна тенденція щодо вписування у простір художньої літератури жіночого світосприйняття і світовідчуття; світоглядна самозреалізованість письменниць на рівні наративних структур.

Проценко Юлія Василівна, аспірантка кафедри історії зарубіжної літератури і класичної філології Харківського національного університету ім.В.Н.Каразіна.

Позиция взаимоотношения автора-рассказчика и читателя в английских литературных сказках

У доповіді розглядається позиція та зв'язок автора-оповідача з читачем в англійській літературній казці. Казковий текст має оповідну форму оповідання, для якої характерний розповідач, який виступає від імені себе подібних у манері усної, демократично орієнтованої мови. Необхідним компонентом оповідної форми оповідання є слухач-співрозмовник, наділений тією чи іншою ступінню активності. Казка зорієнтована на читача-співрозмовника, до якого автор-розповідач немов безпосередньо звертається. При аналізі англійських літературних казок стає зрозумілим, що читач грає важливу роль у казковому тексті (він є складовою частиною суб'єктивної організації дискурсу казки), але він залежить від тексту та його автора.

Рагузіна Людмила Юріївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії та практики перекладу Черкаського державного технологічного університету.

Особенности “живописной” поэтической техники Л.Ферлингетти

У доповіді аналізується поетична техніка Л.Ферлінгетті, яка представляє собою синтез живопису і поезії. Важливим набутком творчості Ферлінгетті був пошук органічного зв'язку між поезією та музикою, поезією та живописом. І справа не тільки в тому, що поет часто звертався у своїх творах до теми митця (Клімт, Піссарро, Тіціан), осмислював його креативні здатності та поривання, а й у тому, що він намагався показати той важливий потенціал мистецтва, що робив його власне мистецтвом, яке примушувало замислитися серйозно над найбільш значущими у своїй неминущості проблемами буття.

Рихло Петро Васильович, кандидат філологічних наук, доцент кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури Чернівецького національного університету ім.Ю.Федьковича.

Метаморфози “Високого Суду”: “Чистилище” Роберта Флінкера як літературний пандан до “Процесу” Франца Кафки

Р.Флінкер належить до небагатьох представників прози у німецькомовній літературі Буковини. Його роман *Чистилище* демонструє очевидну подібність із романом Ф.Кафки *Процес*. Це стосується тематики (мотив суду), типології образу протагоніста (Йозеф К. – Грегор Гузум), схожого сюжетного розвитку. Незважаючи на ці очевидні аналогії, як і деякі паралелі біографічного характеру, які були визначальними для обох авторів, їхні романи принципово відрізняються. У *Процесі* Ф.Кафка виходить зі старозавітної та сврейсько-кабалістичної традиції, зображуючи виснажливу, проте безперспективну боротьбу героя свого роману проти анонімної, прихованої, але водночас всюдисущої та брутальної влади, в той час як Р.Флінкер виводить свою концепцію екзистенціальної вини індивідуума з новозавітних християнських ідей в дусі Нагірної проповіді. Відмінність ідейних інтенцій спричинює передусім різний етичний гестус аналізованих творів.

Сажина Алла Володимирівна, аспірант кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури Чернівецького національного університету ім.Ю.Федьковича.

Рудименти фольклорних жанрологічних моделей у рекламному тексті

Специфіка рекламного твору полягає насамперед у тому, що будучи, на перший погляд, примітивною формою, він базується на глибокому культурному досвіді. Отже справедливим буде сказати, що реклама – є складною відкритою системою, що в літературознавчому аспекті може визначатися як буття рекламної форми у співіснуванні з іншими словесними жанрами. У доповіді простежується зв'язок та взаємодія реклами з надзвичайно симптоматичним для фольклорно-літературного дискурсу жанром – анекдотом. Розглядаються два своєрідні утворення – „анекдотична реклама” і „реklamний анекдот”, як принципово відмінні поняття, оскільки у першому випадку йдеться про використання рекламним твором анекдотичного потенціалу у конкретних образних, сюжетних чи взагалі типологічних характеристиках, а у другому – маємо справу з рецептивною реакцією на рекламний твір.

Сердюк Людмила Павлівна, асистент кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури Чернівецького національного університету ім.Ю.Федьковича.

***Рецептивний дискурс біблійної парадигматики
в досвіді Ш.Пегі (поема "Єва")***

Рецептивна поетика передбачає аналіз форм творчої рецепції, наслідком якої стає новий текст. В даному разі яскравим прикладом цього методологічно значущого аргументу загальної теорії рецепції може бути поема Шарля Пегі "Єва" (1913), де біблійна парадигма реалізується у парадоксальний спосіб: архетип Єви набуває сенсу, абсолютно протилежного загальноприйнятому. Вплив жінки на історичне буття, як проблема онтологічна, у французького автора є наскрізною темою. Вона послідовно інтерпретується автором як образ Жанни д'Арк, як образ Диви, як образ Жінки. Ця ритміка рецептивного усвідомлення архетипу жіночості як такого не випадкова і супроводжує світоглядні зміни авторської позиції: Ш. Пегі проходить шлях від соціально-орієнтованого письменника до людини нової світоглядної позиції: саме він презентує у французькій літературі початку ХХ ст. відродження т. зв. неокатолицизму. Своєрідністю рецептивного акценту образу Єви стає саме виправдання її спокушування. Рецептивний дискурс зрікшогося атеїзму автора спричинив суттєву зміну біблійної парадигми, яка втрачає свою іманентну замкненість і перетворюється на філософський аргумент.

Титянін Костянтин Олексійович, кандидат філологічних наук, доцент кафедри зарубіжної літератури та мовознавства Кам'янець-Подільського державного університету.

Межа естетизування в творчості Анатолія Франса

У доповіді аналізуються конкретні прояви „естетизму” в оповіданнях і романах Анатолія Франса. Естетизм автор розуміє як дисгармонію між етичним та естетичним аспектами у творі. А гармонію між цими аспектами забезпечують лише наївні персонажі. Отже наївність, ця системна якість франсових персонажів, важлива для нього своєю безпосередністю, позаідеологічністю, здатністю винести і високе серйозне ставлення, і естетську насмішку. Франс не міг не аналізувати наївність просто через природу свого обдарування, і тому повинен був дійти до межі її випробування, тобто естетизувати її так, щоб „принизити” її „етичну оціненість”. В цьому для нього була своєрідна форма її аналізу. Але складна, синтетична природа наївності сама в собі містить також і межу цього естетського ставлення до себе.

Челецька Мар'яна Маркіянівна, молодший науковий співробітник Львівського відділення Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України.

***Поетика “відкритого твору”: межі рецепції
 (“Odi profanum vulgus” Івана Франка)***

У доповіді робиться спроба осмислити “Odi profanum vulgus” І. Франка за законами метаструктури “відкритого твору” (у розумінні Умберто Еко). При цьому виявляються ті жанрові особливості тексту, які актуалізуються в ньому внаслідок поєднання епічних, ліричних і драматичних елементів і які дають змогу окреслити його жанрову природу як своєрідної новели-“плерер”. Відкритість твору співвідноситься із моделями розвитку “фрагментарної прози”, що пов'язано з модерністичним креативним типом мислення І.Франка.

Червінська Ольга В'ячеславівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича.

***Поляризація сучасної української літературознавчої галузі
 в межах ідей герменевтики та рецептивної теорії***

Стан сучасного українського літературознавства може бути усвідомлений через його реальний науковий статус. Вчені радянської доби, фізично існуючи у надзвичайно високому науковому контексті (їхніми сучасниками були Інгарден, Сартр, Гайдеггер, Іадамер, Бахтін, Барт, Ізер, Еко, Фуко, Дерріда, Леві-Строс), були абсолютно позбавлені цього контексту. Як люди свого часу, вони сприймали „минуле” як „безнадійно минуле”, перебуваючи під тиском світоглядних тенденцій сучасного вітчизняного літературознавства, декотрі зі статей навіть патріархів української науки, на жаль, сьогодні виглядають надзвичайно архаїчними. Агресивність комуністичної критики по відношенню до різних течій буржуазної науки була типовою для відповідних часів, проте слід підкреслити, що дослідник, який намагався уникати по можливості кон'юнктури, виявлявся вищим за свою добу. Так, у відомому Словнику літературознавчих термінів В.М.Лесина та О.С.Пулинця 1961 року свого часу знайшли місце навіть статті з приводу фрейдизму та формалізму, тут можна було знайти також натяк на герменевтику (стаття про „філологічний метод”, представником якого був акад. В.Перетц), тут була стаття про читача – і це за шість років до так званого Константського наукового „вибуху” рецептивної теорії. Сьогодні в Україні потужно працює кілька самостійних наукових літературознавчих гілок, що вписуються в найсучасніші параметри європейського наукового тематичного реєстру від герменевтики, цілісного аналізу твору, специфіки художнього часопростору, питань культури постмодернізму, комунікативно-рецептивної теорії та т.ін. Це Тернопільська, Донецька, Львівська, Київська, Чернівецька наукові гілки. Отже, у нашої науки є серйозні підстави для позитивного самоусвідомлення та подальшого власного шляху.